

Finansal Piyasalar

Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

2014 yılında düşük emtia ve petrol fiyatları ile gelişmiş ülkelerin para politikaları finansal piyasalara yön verirken, Ortadoğu ve Ukrayna'daki gelişmeler ve siyasi riskler de etkili olmuştur. 2015 yılında ise, ABD ekonomisindeki toparlanma ve FED'in para politikasının normalleşmesi ile dolardaki güçlenmeye ek olarak, artan jeopolitik riskler finansal piyasaların gündemini belirlemiştir.

Küresel ekonomideki belirsizliklere ek olarak IŞİD'in ilerlemesi ile artan jeopolitik riskler ile gelişmekte olan ülkelerdeki portföy çıkışlarını artırmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki portföy çıkışlarıyla beraber kurlar oynak bir seyir izlemiştir.

Ekonomik risklere ek olarak jeopolitik riskler 2015 yılında sermaye piyasalarında etkili olmuştur.

Ekonomisi nispeten toparlanma eğilimi gösteren ABD'de FED varlık alımlarını sonlandırmış ve 2006 yılından itibaren ilk kez 2015'in Aralık ayında 0.25 puan faiz artırarak normalleşme sürecinin kademeli olacağını açıklamıştır. ABD'deki bu gelişmeye karşın ekonomilerini toparlamak için Avrupa, Çin ve Japonya merkez bankaları para politikalarını gevşetmiş, bu durum da küresel likidite koşullarında nispeten iyileştirici bir etki yaratılmıştır. Avrupa Merkez Bankası, 22 Ocak 2015 tarihinde Avro Bölgesinde toparlanmayı destekleyici "Genişletilmiş Varlık Alım Programı" duyurmuş, 2015 sonunda programın süresini 2017 yılı Mart ayına kadar uzatmıştır.

2015 Temmuz ve Ağustos aylarında Çinli Şanghay Borsası dolar bazında %15 değer kaybetmiş, gelişmekte olan ülkelerindeki pay piyasaları özellikle bu düşüşten etkilenerek aşağı yönlü hareket etmiştir. Ancak yılın ikinci yarısında Çin dâhil olmak üzere Asya borsaları yeniden yükselişe geçmiştir. Çinli borsalar 2015'te en fazla değer artışı sağlayan ilk 10 borsa arasında yer almıştır.

Küresel alanda bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye sermaye piyasası 2015 yılında dalgalı bir seyir izlemiştir. Pay endeksi, düşük petrol fiyatları ve bol likidite ile yıla yükselişe başlamış olsa da yurtiçinde artan terör saldırıları, yükselen döviz kurları ve seçim sürecinden dolayı oluşan belirsizlik pay piyasasını olumsuz etkilemiş ve BİST 100 endeksi 70.000 civarına gerilemiştir. Böylece 2014'te %26 değer kazanan BİST 100 endeksi, 2015 yılında bir önceki yıla göre %16 değer kaybetmiştir.

Bu gelişmelerin yanı sıra, 2013 yılında ülkedeki diğer borsaları bünyesine alarak özel şirket konumuna geçen Borsa İstanbul, Nasdaq OMX Grubu ile stratejik işbirliği kapsamında BİSTECH adı verilen "Teknoloji ile Dönüşüm Programı"nın ilk aşaması Pay Piyasası İşlem Sistemi devreye alınmış ve 30 Kasım 2015 itibarıyla Borsa İstanbul'daki pazarların yapıları değişmiştir. Bu gelişmeler ile birlikte Borsa'nın

önümüzdeki yıllarda daha yüksek standartlarda bir işlem platformuna sahip olması planlanmaktadır.

Türkiye finansal piyasalarının ele alındığı bu bölümde, uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde analize başlanacak, ardından 2015 yılı gelişmeleri detaylı şekilde incelenecektir.

Uluslararası Karşılaştırmalar

Küresel para politikasındaki belirsizliklerin ve jeopolitik risklerin damgasını vurduğu 2015 yılında, gelişen ülke para birimlerinde oynaklıklar artarken, petrol fiyatlarındaki sert düşüş piyasaları farklı yönde etkilemiştir.

Dünya Borsalar Federasyonunun 61 borsadan derlediği verilere göre dünyada kote olan şirketlerin toplam piyasa değeri 2015 sonunda önceki yıla göre ufak bir düşüşle 67 trilyon \$ olmuştur. 2015 yılında, FED politikaları neticesinde dolardaki güçlenme, emtia fiyatlarının düşüklüğü, Suriye'deki belirsizlikler ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir. 2015 yılında TL bazında %16 değer kaybeden BİST-100 endeksi dolar bazında %33 değer kaybı ile dünya sıralamasında sondan 5. sırada yer almıştır.

Borçlanma araçları tarafında, incelenen borsalarda toplam işlem hacminin bir önceki yıla göre %13 azalarak 17 trilyon \$'a düştüğü görülmüştür. 2015 yılında toplam vadeli işlem ve opsiyon sözleşmesi işlem hacmi ise %22 azalarak 1,7 katrilyon \$ olmuştur. Borsalardaki türev işlem hacminin %76'sı vadeli işlem sözleşmelerine aittir.

46 ülkeden toplanan verilere göre, bu ülkelerdeki fonların toplam büyüklüğü 2015'te bir önceki yıla göre fazla değişmeyerek 37 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

Pay Senetleri

Bu bölümde, pay senetleri için Dünya Borsalar Federasyonundan (World Federation of Exchanges-WFE) alınan verilere göre 58 ülkeyi kapsayan 63 borsa arasında, çeşitli başlıklarda sıralama yapılmıştır.

Piyasa Değeri

2014 yılında ABD, AB ve Japonya gibi çeşitli merkez bankalarından gelen destekleyici politikalar ile faiz oranları ve risk primleri düşerken, borsa endeksleri yükselmeye başlamıştır. 2015 yılında ise, FED politikaları neticesinde dolardaki güçlenme, emtia fiyatlarının düşüklüğü, Suriye'deki belirsizlikler ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir. Bu etkenler neticesinde, dünya borsalarının piyasa değeri toplamı 2014 yılına göre 1 trilyon \$ azalarak 2015 sonunda 67 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

Dünya borsaları piyasa değerine göre sıralandığında, ilk 10'daki borsalarda 2014 yılına göre önemli bir değişim olmadığı görülmüştür. İlk sırada yer alan New York Borsasındaki (NYSE) şirketler, %8 değer

2015 yılında, FED politikaları neticesinde dolardaki güçlenme, emtia fiyatlarının düşüklüğü, Suriye'deki belirsizlikler ve küresel ekonomik büyümeye yönelik kuşklar borsa endekslerine yön vermiştir.

kaybetse de dünyadaki toplam piyasa değerinin %27'sini oluşturmaktadır. NYSE, ardından gelen Nasdaq ile beraber ele alındığında ABD borsalarındaki şirketlerin toplamda 25 trilyon \$'lık bir piyasa değerine sahip olduğu ve bunun dünya borsalarının toplam piyasa değerinin %38'ine denk geldiği anlaşılmaktadır. Avrupa'nın en büyüğü ise 4 trilyon \$ piyasa değeri ile İtalyan borsasını da içeren Londra Borsası Grubudur. Uzakdoğu'da ise yıl içindeki çalkantıya rağmen Çinli şirketlerin değerlenmesiyle Çinli borsaların bir önceki yıla göre ön sıralara çıktığı görülmektedir.

Şanghai Borsası 2015'te bir sıra artışla 4. sıraya yükselmiştir. 2014'te 9. sırada yer alan Şenzhen Borsası ise piyasa değerindeki %75 artış ile 2015 yılında 6. sıraya yükselmiştir.

BORSALARIN PIYASA DEĞERİ (2015)					
	Ülke	Piyasa Değeri (Milyar \$)	Piyasa Değeri Payı	Piyasa Değeri/ GSYH	
1	New York Borsası	ABD	17,787	26.6%	99.0%
2	Nasdaq OMX	ABD	7,281	10.9%	40.5%
3	Japonya Borsa Grubu	Japonya	4,895	7.3%	118.9%
4	Şanghai Borsası	Çin	4,549	6.8%	40.0%
5	Londra Borsası Grubu	İngiltere, İtalya	3,915	5.8%	83.6%
6	Şenzhen Borsası	Çin	3,639	5.4%	32.0%
7	NYSE Euronext (Avrupa)	Hollanda, Belçika, Fransa, Portekiz	3,306	4.9%	86.3%
8	Hong Kong Borsası	Hong Kong	3,185	4.8%	1034.8%
9	Deutsche Börse	Almanya	1,716	2.6%	50.9%
10	TMX Grubu	Kanada	1,592	2.4%	101.2%
32	Borsa İstanbul	Türkiye	189	0.4%	25.4%
Toplam*		66,961	100.0%	96.4%	
	Amerika	27,943	41.7%	116.6%	
	Asya-Pasifik	23,141	34.6%	97.5%	
	Avrupa-Afrika-Ortadoğu	15,877	23.7%	73.1%	

Kaynak: IMF, TÜİK, WFE

*Toplam değere Ulusal Hindistan borsası çifte kotasyondan dolayı dâhil edilmemiştir.

Kaynak: IMF, TÜİK, WFE

*Toplam değere Ulusal Hindistan borsası çifte kotasyondan dolayı dâhil edilmemiştir.

Dünya borsalarının
piyasa değeri toplamı
2015 sonu itibariyle
67 trilyon \$'dır.

WFE, borsaları "Amerika, Asya-Pasifik ve Avrupa-Afrika-Ortadoğu" şeklinde 3 farklı bölgeye ayırmaktadır. Buna göre, ABD, Kanada ve Güney Amerika ülkelerinin yer aldığı 10 Amerika borsası, toplam piyasa değerinde %42 paya sahiptir. Asya ve Pasifik bölgesindeki 18 borsanın toplamdaki payı %35 iken, Avrupa, Afrika ve Ortadoğu bölgesindeki 33 borsanın payı ise %24'te kalmaktadır.

Borsa İstanbul'daki şirketlerin piyasa değeri, 2015 yılında bir önceki yıla göre %14 azalarak 189 milyar \$'a gerilemiştir. Dünya borsaları arasında Borsa İstanbul'un konumuna bakıldığında, piyasa değerine göre 2014 yılında 30. sırada yer alan borsanın, 2015 yılında 32. sıraya gerilediği görülmektedir.

Borsaların piyasa değerinin, bu borsaların yer aldığı ülkelerdeki milli gelire oranı, pay senedi piyasasının ülke ekonomisindeki yerini göstermektedir. 2015'te WFE'ye üye borsaların toplam piyasa değerinin ilgili ülkelerdeki toplam GSYH'ya oranı %96'dır. Bu karşılaştırmada, milli gelirinin 10 katı piyasa büyüklüğüne sahip olan ve Çinli şirketlerin tercih ettiği Hong Kong dikkat çekmektedir. Borsa İstanbul'un piyasa değeri, Türkiye milli gelirinin sadece dörtte birine denk gelmektedir. Bölgesel sınıflandırmada ise ABD'li borsaların ağırlığıyla Amerika kıtası %117 oran ile ilk sıradadır.

Kote Şirket Sayısı

2015 sonu itibariyle incelenen borsalara kote olan yerli ve yabancı şirketlerin sayısı 2014 sonuna göre yatay kalarak 48.036 olmuştur.

BORSAYA KOTE OLAN TOPLAM ŞİRKET SAYISI (2015)		
	Şirket Sayısı	Toplamdaki Payı
1	Bombay Borsası	5,836 13.1%
2	BME İspanya Borsası	3,651 8.2%
3	TMX Grubu	3,559 8.0%
4	Japonya Borsa Grubu	3,513 7.9%
5	Nasdaq OMX	2,859 6.4%
6	Londra Borsası Grubu	2,685 6.0%
7	New York Borsası	2,424 5.5%
8	Avustralya Borsası	2,108 4.7%
9	Kore Borsası	1,961 4.4%
10	Hong Kong Borsası	1,866 4.2%
24	Borsa İstanbul	393 0.9%
	Toplam	48,036 100.0%
	Amerika	10,203 14.9%
	Asya-Pasifik	23,607 53.1%
	Avrupa-Afrika-Orta Doğu	14,226 32.0%

Kaynak: WFE
*Toplam değere Ulusal Hindistan borsası çifte kotasyondan dolayı dâhil edilmemiştir.

İncelenen borsalar arasında en fazla şirketin kote olduğu borsa Bombay Borsasıdır. Bombay Borsasında 5.836 şirket koteyken, bunların tamamı yerli şirketlerdir. Onu, 3.651 şirket ile BME İspanya Borsası ve 3.559 şirket ile Kanadalı TMX Grubu izlemektedir.

Piyasa değeri bakımından Amerika kıtasındaki borsaların gerisinde kalan Asya-Pasifik borsalarına, Hintli borsaların etkisiyle, dünya piyasalarında işlem gören şirketlerin yarısından fazlası kotedir.

Uluslararası finans merkezlerinden olan New York ve Londra, yabancı şirketlerin ilgisini çekmektedir. Kote şirket bakımından dünyada ilk sıralarda yer alan bu merkezlerdeki borsalarda yabancı şirketlerin oranı New York borsasında %21'ken, Londra borsasında %19'dur. 518 şirket ile Londra Borsası Grubu incelenen borsalar arasında en fazla yabancı şirketin kote olduğu borsa konumundadır. Tabloda yer almayan Lüksemburg, Singapur ve Şili borsaları da yabancı şirket sayılarının oransal olarak yüksek olduğu borsalardandır.

Toplam kote şirket sayısında Borsa İstanbul, 393 adet şirket ile 24. sırada yer almaktadır. Mevcut durumda sadece 1 yabancı şirket Borsa İstanbul'a kotedir. Kotasyonla ilgili tanım değişikliklerinden ötürü 2014'te sadece 227 şirketin kote olduğu Borsa İstanbul bu yıl 393 adet şirket bildiriminde bulunmuştur.

İşlem Hacmi

İşlem hacmi bakımından, ABD ve Çin borsaları 2015 yılında listenin ilk sıralarında yer almıştır. 2014 yılında üçüncü sırada yer alan Şanghay Borsası, 2015'te New York borsasını geçerek sıralamada ikinci sıraya yerleşmiştir. Çinli bireysel yatırımcıların borsaya olan artan ilgisiyle Şenzhen Borsası'ndaki işlem hacmi 2015'te hayli yükselmiştir.

2015 yılında Borsa İstanbul kote şirket sayısında dünyada 24. sıradadır.

Diğer taraftan, sağladıkları düşük maliyet, yatırımcı kimliğinin gizlenmesi, hızlı işlem ve tek merkezden birçok piyasaya ulaşabilme gibi imkânlar ile alternatif işlem platformları da son yıllarda yatırımcılarca tercih edilmektedir. ABD merkezli BATS Global Market önemli alternatif işlem platformlarından biri olup, 2014 yılında WFE üyesi olmuştur. Bu platformda 2015 yılı içinde yapılan pay senedi işlem hacmi 14 trilyon \$'a ulaşmış olup, dünyanın en büyük borsalarındaki işlem hacimlerine yaklaşmıştır. Yine BATS Global Markets'in iştiraklerinden olan ve Avrupa'da faaliyet gösteren BATS Chi-X Europe'daki pay senedi işlem hacmi ise 8 trilyon \$'ın üstüne çıkmıştır.

Borsa İstanbul, 2015 yılında 351 milyar \$'lık işlem hacmiyle dünya borsaları arasında bir sıra düşerek 23. sırada yer almıştır.

PAY SENEDİ İŞLEM HACMI (2015)				
		İşlem Hacmi (Milyar \$)	İşlem Hacmi Payı	Hacim/Piyasa Değeri
1	Nasdaq OMX	32,984	22.7%	472.6%
2	Şanghai Borsası	20,502	14.1%	521.3%
3	New York Borsası	19,991	13.8%	103.3%
4	Şenzhen Borsası	18,878	13.0%	910.9%
5	BATS ABD	14,217	9.8%	-
6	BATS Chi-x Avrupa	8,289	5.7%	-
7	Japonya Borsası	6,192	4.3%	141.4%
8	Londra Borsası Grubu	4,291	3.0%	106.9%
9	NYSE Euronext	3,237	2.2%	97.5%
10	Hong Kong Borsası	2,256	1.6%	69.8%
23	Borsa İstanbul	351	0.2%	159.7%
Toplam		145,202	100.0%	216.8%
	Amerika	69,922	48%	250.2%
	Asya-Pasifik	52,951	36%	228.8%
	Avrupa-Afrika-Orta Doğu	22,330	15%	140.6%
Kaynak: WFE				

Türkiye işlem hacmi bakımından dünya borsaları arasında 23. sırada yer almaktadır.

Pay senedi işlem hacminin toplam piyasa değerine oranı, ilgili piyasanın likiditesine ilişkin bir gösterge olarak kullanılabilir. Pay senedi devir hızı olarak adlandırılan bu oranın yüksek olması likit bir piyasaya işaret ederken, aynı zamanda bu borsadaki yatırımcıların portföylerini daha kısa vadeli olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu anlamda, en likit piyasanın %911 devir hızı ile Şenzhen Borsası olduğu görülmektedir. Onu takip eden Çinli Şanghai Borsası ile Nasdaq OMX devir hızları sırasıyla %521 ve %473'tür. %160 devir hızıyla Borsa İstanbul 6. sırada yer almaktadır.

Endeks Getirileri

2015 sonunda Çinli borsalar yıl içinde yaşanan çalkantıya rağmen en çok kazandıran borsalar arasında yer almıştır. Şenzhen borsası %56 artarken Şanghai borsası %5 yükselmiştir.

%49 artışla OMX Kopenhag borsası en çok değerlenen ikinci borsa olurken, bu borsaları %20 civarında artışla İtalya, Malta ve İrlanda borsaları takip etmiştir. Bununla birlikte, söz konusu borsaların yerel para cinsinden getirileri daha yüksektir. Örneğin dolar bazında %56 getiri sağlayan Şenzhen Borsası, yerel para cinsinden %63 değer kazanmıştır.

ABD\$ BAZINDA ENDEKS GETİRİLERİ (2015)				
İlk 10 Borsa			Son 10 Borsa	
1	Şenzhen Borsası	56.0%	Kazakistan Borsası	-50.7%
2	OMX Kopenhag	49.4%	Kolombiya Borsası	-41.6%
3	İtalya Borsası	21.0%	Peru Borsası	-40.9%
4	Malta Borsası	20.1%	BM&FBOVESPA	-40.9%
5	İrlanda Borsası	17.4%	Borsa İstanbul	-32.8%
6	Japonya Borsası	10.2%	Atina Borsası	-31.0%
7	Euronext Lisbon	7.1%	Güney Kıbrıs	-28.6%
8	Tel Aviv Borsası	6.7%	Mısır Borsası	-28.1%
9	Nasdaq OMX	5.7%	TMX Grubu	-25.7%
10	Şanghay Borsası	4.6%	Buenos Aires Borsası	-24.6%
Kaynak: WFE				

Listede son sıralarda yer alan borsaların performansları ABD dolarının yıl içinde değer kazanmasına paralel olarak daha da zayıflamıştır.

BİST-100 endeksi dolar cinsinden %33'lük düşüş ile karşılaştırmada sondan 5. sırada yer almıştır.

Sabit Getirili Menkul Kıymetler

Sabit getirili menkul kıymetler (SGMK) ile ilgili analiz, yine Dünya Borsalar Federasyonunun derlediği verilere göre yapılmaktadır. Bu bölümde 49 borsada işlem gören sabit getirili menkul kıymetler ele alınmıştır.

2015 yılında borsaların sabit getirili menkul kıymet piyasalarındaki işlem hacmi bir önceki yıla göre %13 gerileyerek 17 trilyon \$'a inmiştir. İncelenen borsalara 137.000 tahvil-bono kotedir.

Tahvil-bono işlemlerinde Avrupa borsaları öne çıkmaktadır. İspanya Borsası 7 trilyon \$'lık işlem hacmiyle ilk sırada yer alırken, onu 2,2 trilyon \$ ve 1,8 trilyon \$ ile sırasıyla Londra Borsası ve Nasdaq OMX Avrupa grubu takip etmektedir. İtalya ve İngiltere borsalarını içeren Londra Borsası Grubu, 17.000'den fazla tahvil sayısı ile ilk sıradadır. Uluslararası işlemlerin de yoğun olduğu grupta yabancı kote tahvil sayısı 7.000'i aşmıştır.

Bölgesel sınıflandırmaya bakıldığında, organize piyasalarda gerçekleşen toplam SGMK işlemlerinin %82'sinin Avrupa-Afrika-Ortadoğu'daki borsalarda yapıldığı görülmektedir. Kamu tahvili sayısı açısından Avrupa borsaları ön sıradayken, özel sektör tahvilleri Asya-Pasifik borsalarında daha yaygındır.

Eurobond ve özel sektör tahvillerini içeren kote yabancı tahvil sayısı 60.000 olup, yerli özel sektör tahvil sayısının üzerindedir. Bu tahvillerin önemli bir kısmı Lüksemburg, İrlanda ve Deutsche Börse'de işlem görmektedir.

BIST-100 dolar bazında %33 değer kaybederek, dünyada sondan 5. sırada yer almıştır.

SABİT GETİRLİLİ MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ (2015)

		Tahvil Hacmi Milyar \$	Kote Tahvil Sayısı			Toplam
			Kamu	Özel	Yabancı	
1	BME İspanya Borsası	7,189	272	2,767	11	3,050
2	Londra Borsası Grubu	2,234	231	9,905	7,089	17,225
3	Nasdaq OMX (Avrupa)	1,770	332	5,752	1,995	8,079
4	Kore Borsası	1,582	5,341	7,021	2	12,364
5	Johannesburg Borsası	1,476	191	1,328	212	1,731
6	Norveç Borsası	649	68	1,645	6	1,719
7	Kolombiya Borsası	451	148	573	3	724
8	Şanghay Borsası	337	893	2,248	0	3,141
9	Taipei Borsası	283	0	1,204	236	1,440
10	Tel Aviv Borsası	241	32	662	0	694
13	Borsa İstanbul	180	54	464	27	545
Toplam		17,300	18,200	58,741	60,058	136,999
Amerika		708	818	2,480	4	3,302
Asya-Pasifik		2,381	14,087	19,797	281	34,165
Avrupa-Afrika-Ortadoğu		14,211	3,295	36,464	59,773	99,532

Kaynak: WFE

2015 yılında
dünya
borsalarında 17
trilyon \$'lık
SGMK işlemi
yapılmıştır.

Borsa İstanbul 180 milyar \$'lık tahvil işlemi ile 13. sırada yer almaktadır. İşlemlerin neredeyse tamamı kamu tahvillerinde gerçekleşmektedir. İleride de değinileceği üzere, Türkiye'de özellikle son dönemde özel sektör tahvil ihraçlarında önemli bir artış yaşanmıştır. 2015 sonu itibarıyla borsaya kote tahvil sayısı 545 olup, bunların 464'ünü özel sektör ihraç etmiştir. Bununla birlikte, ileride de değinileceği gibi, özel sektör tahvil sayısı çok olmasına rağmen bu tahviller likit değildir. Aynı tarih itibarıyla Hazine tarafından ihraç edilmiş 27 eurobond da borsaya kotedir.

Vadeli İşlemler ve Opsiyonlar

Dünya Borsalar Federasyonu 58 borsada işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri verilerini de derlemektedir. ABD Doları cinsinden verilen hacimler, temsili değerleri (notional value) ifade etmektedir.

DÜNYA BORSALARINDA DAYANAK BAZINDA VADELİ İŞLEM VE OPSİYON SÖZLEŞMELERİ İŞLEM HACMİ (2015)

	İşlem Miktarı (Milyon Adet)	İşlem Hacmi (Milyar \$)
Vadeli İşlem Sözleşmeleri	12,710	1,251,649
Faiz	2,361	927,639
Hisse Senedi Endeksi	2,737	181,645
Emtia	4,686	84,075
Döviz	2,028	54,259
Hisse Senedi	897	4,017
Borsa Yatırım Fonu	2	14
Opsiyon Sözleşmeleri	9,379	405,883
Faiz	522	266,806
Hisse Senedi Endeksi	3,733	124,353
Emtia	186	6,727
Döviz	450	3,105
Hisse Senedi	3,239	4,227
Borsa Yatırım Fonu	1,249	666

Kaynak: WFE, Borsa İstanbul

Krizin ardından vadeli işlem ve opsiyon hacimleri daralmaya başlamış, 2013 yılında yeniden toparlanmış, 2014 yılında yatay bir seyir izlemiştir.

2015 yılına gelindiğinde toplam türev hacmi yıllık bazda %22 azalarak 1,7 katrilyon \$ olmuştur. Organize borsalardaki türev işlem hacimlerinin %76'sı vadeli işlem sözleşmelerine aittir. Aynı dönemde işlem gören kontrat sayısı %10 artarak 22 milyar adete yükselmiştir. Bu kontratlara dayanak varlıklara göre bakıldığında, hem vadeli hem de opsiyon sözleşmelerinde faiz kontratlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Faiz kontratları türev işlemlerinde önemli yer tutmaktadır.

DÜNYA BORSALARINDA TOPLAM VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİ İŞLEM HACMI (2015)			
		İşlem Hacmi (Milyar \$)	Toplamdaki Payı (%)
1	CME Group	879,624	70.3%
2	ICE Futures Europe	85,353	6.8%
3	China Financial Futures Exchange	64,382	5.1%
4	Deutsche Boerse	47,327	3.8%
5	BM&FBOVESPA	37,762	3.0%
6	ASX SFE Derivatives Trading	36,528	2.9%
7	Bourse de Montreal	14,771	1.2%
8	Korea Exchange	11,844	0.9%
9	London Metal Exchange	11,317	0.9%
10	Shanghai Futures Exchange	9,795	0.8%
25	Borsa İstanbul	209	0.0%
Toplam		1,251,649	100.0%
	Amerika	939,247	75.0%
	Asya-Pasifik	164,038	13.1%
	Avrupa-Afrika-Orta Doğu	148,364	11.9%
Kaynak: WFE, Borsa İstanbul			

Kıyaslamada bir önceki yıl olduğu gibi CME grubu, 880 trilyon \$'lık işlem hacmiyle ilk sırada olup, dünyadaki toplam işlemlerin %70'i bu grupta üretilmektedir. Vadeli işlemlere bölgesel bazda bakıldığında, işlemlerin Amerika'da yoğunlaştığı görülmektedir.

DÜNYA BORSALARINDA TOPLAM OPSİYON SÖZLEŞMELERİ İŞLEM HACMI (2015)			
		İşlem Hacmi (Milyar \$)	Toplamdaki Payı (%)
1	CME Group	287,218	70.8%
2	Korea Exchange	80,808	19.9%
3	Deutsche Boerse	16,817	4.1%
4	National Stock Exchange of India	7,849	1.9%
5	Hong Kong Exchanges and Clearing	2,631	0.6%
6	TAIFEX	2,607	0.6%
7	ICE Futures Europe	2,387	0.6%
8	BSE India Limited	1,299	0.3%
9	BM&FBOVESPA	1,056	0.3%
10	ASX Derivatives Trading	611	0.2%
23	Borsa İstanbul	1.3	0.0%
Toplam		405,883	100.0%
	Amerika	289,145	71.2%
	Asya-Pasifik	95,961	23.6%
	Avrupa-Afrika-Orta Doğu	20,778	5.1%
Kaynak: WFE, Borsa İstanbul			

Borsa İstanbul'da 2015 yılında toplam vadeli işlem hacmi dolar bazında 199 milyar \$'dan 209 milyar \$'a çıkmıştır. Türkiye vadeli işlem hacimleri sıralamasında önceki yılki konumunu 2 sıra yükselterek 25. sırada yer almıştır.

Opsiyon işlemlerine bakıldığında da işlem hacimlerinde 287 trilyon \$ ile CME grubu ilk sırada yer alırken, toplam işlemlerin %71'i bu borsada yapılmıştır. Sıralamadaki ilk üç borsada toplam işlemlerin %95'i yapılmaktadır.

Henüz gelişmekte olan Borsa İstanbul opsiyon piyasasında işlemler 1.3 milyar \$ civarında olup, verisi incelenen 30 borsa arasında 23. sırada yer almıştır.

Yatırım Fonları

ABD'de dünyadaki toplam yatırım fonlarının yarısı bulunmaktadır.

Yatırım fonlarına ilişkin analiz için Avrupa Yatırım Fonları ve Varlık Yönetimi Derneğince (European Fund and Asset Management Association-EFAMA) derlenen bilgilerden yararlanılmıştır. EFAMA yatırım fonları, borsa yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları ile ilgili verileri 46 ülkeden toplayarak yayınlamaktadır. EFAMA, emeklilik fonlarına ilişkin verileri derlememektedir. Bu ülkelerdeki fonların toplam büyüklüğü 2015'te bir önceki yıla göre yatay kalarak 37 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

ABD, 18 trilyon \$'a yaklaşan yatırım fonu büyüklüğü ile dünya sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Bu tutar, dünya genelindeki toplam yatırım fonu büyüklüğünün yarısını oluşturmaktadır.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARI (2015)				
		Yatırım Fonları (Milyar \$)	Yatırım Fonu Payı	Yatırım Fonu/ GSYH
1	ABD	17,752	47.7%	98.8%
2	Lüksemburg	3,566	9.6%	6155.4%
3	İrlanda	2,067	5.6%	908.7%
4	Fransa	1,832	4.9%	75.6%
5	Almanya	1,800	4.8%	54.3%
6	İngiltere	1,578	4.2%	55.1%
7	Avustralya	1,521	4.1%	122.6%
8	Japonya	1,329	3.6%	32.3%
9	Çin	1,263	3.4%	11.1%
10	Kanada	890	2.4%	56.6%
34	Türkiye	13	0.0%	1.8%
Toplam		37,191	100.0%	58.8%
	Amerika	19,557	52.6%	83.6%
	Asya-Pasifik	4,739	12.7%	22.0%
	Avrupa-Afrika	12,894	34.7%	66.1%

Kaynak: ICI, IMF, TÜİK

Lüksemburg, vergi ve operasyonel alanlarda sunduğu olanaklardan dolayı yatırım fonu ve yatırım ortaklığı gibi kolektif yatırım kuruluşlarının merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle, Avrupa'da pek çok fon Lüksemburg'da kurulmakta, ancak payları diğer ülkelerdeki yatırımcılara satılmaktadır. 2015 yılı milli gelirinin 58 milyar \$ olduğu tahmin edilen bu ülkedeki fon büyüklüğü 2015 sonu itibarıyla 3,5 trilyon \$'dır. İrlanda da benzer fırsatlar sunarak kolektif yatırım şirketlerinin alternatif merkezi haline gelmeyi hedeflemektedir.

Verisi derlenen ülkeler arasında ilk 10 ülke toplam portföy büyüklüğünün %90'ını oluşturmaktadır. Toplam yatırım fonu portföy büyüklüğünün incelenen ülkelerdeki milli gelire oranı %59'dur. Amerika ve Avrupa

bölgelerinde yatırım fonu büyüklüklerinin milli gelire oranı daha yüksektir.

2015'te Türkiye'deki yatırım fonu portföy büyüklüğü 2014'e göre dolar bazında yatay kalarak 13 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

YATIRIM FONLARININ TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI (2015)							
	Pay Senedi	Tahvil- Bono	Değişken/ Karma	Para Piyasası	Anapara Korumalı	Gayrimenkul	Diğer
ABD	56%	21%	8%	16%	0%	0%	0%
Lüksemburg	32%	32%	23%	9%	0%	1%	2%
İrlanda	26%	19%	4%	25%	0%	1%	25%
Fransa	18%	14%	19%	18%	2%	5%	24%
Almanya	15%	26%	45%	1%	0%	8%	5%
İngiltere	49%	12%	11%	1%	0%	2%	25%
Avustralya	40%	5%	0%	0%	0%	0%	55%
Japonya	88%	11%	0%	1%	0%	0%	0%
Çin	9%	9%	27%	54%	0%	0%	1%
Kanada	32%	12%	51%	2%	0%	0%	2%
Brezilya	5%	57%	20%	7%	0%	2%	8%
Türkiye	3%	50%	10%	32%	0%	0%	4%
Toplam	43%	21%	14%	14%	0%	1%	7%
Amerika	52%	22%	10%	15%	0%	0%	1%
Asya-Pasifik	29%	24%	21%	10%	1%	3%	13%
Avrupa-Afrika	43%	10%	9%	18%	0%	1%	20%
Kaynak: EFAMA							

EFAMA, yatırım fonlarının portföy dağılımına ilişkin istatistikler de yayınlamaktadır. Tabloda, bir önceki tabloda yer alan ve yatırım fonu büyüklüğü en yüksek olan ülkelerdeki portföy dağılımı verilmiştir. Hisse senedi yatırımlarının en ağırlıkta olduğu ülke %88 pay ile Japonya'dır. Dünyadaki toplam yatırım fonlarının yarısının bulunduğu ABD'deki fonlar ise portföylerinin yaklaşık yarısını hisse senedinde değerlendirmiştir.

İrlanda, Fransa gibi bazı ülkelerin fon dağılımının büyük bölümünün Diğer kategorisi altında sınıflandığı görülmektedir. EFAMA sınıflamalarına göre Diğer kategorisi yukarıda belirtilen geleneksel pay senedi, tahvil/bono gibi kategorilere dahil olmayan serbest yatırım fonu gibi daha çok alternatif yatırım fonlarını kapsamakta ya da hakkında sınıflama için yeterli bilginin mevcut olmadığı yatırım fonlarını içermektedir.

Dünya genelindeki toplam fonlarda hisse senedinin payı %43'tür. Türkiye'deki menkul kıymet yatırım fon portföylerindeki pay senedi yatırımı ise sadece %3'tür. İleride de değinileceği üzere Türkiye'deki fon portföylerinin önemli bir kısmını sabit getirili enstrümanlar oluşturmaktadır.

Dünyadaki yatırım fonu portföylerinin %43'ünü hisse senetleri oluştururken, bu oran Türkiye'de yalnızca %3'tür.

Finansal Araçların Getirileri

Türkiye’de başlıca sermaye piyasası araçları pay senetleri ile kamu kesimi tarafından ihraç edilen devlet tahvilleridir. Yatırımcılar, TL veya döviz cinsinden mevduat, tahvil, pay senedi, yatırım fonları ve altın alternatifleri arasında tercih yapmaktadır.

Yatırım araçlarının 2015 yılındaki karşılaştırmalı getirilerinin sunulduğu bu bölümde yatırım fonları hariç tutularak, yukarıda sayılan alternatifler içinde kısa ve uzun vadeli yatırımların getirilerinin karşılaştırması yapılmıştır.

2015 yılında en yüksek getiriye döviz cinsinden araçlar sağlamıştır.

Altın fiyatları için TCMB veri bankasından Borsa İstanbul’da gerçekleşen günlük ağırlıklı ortalama TL/kg fiyatları kullanılmıştır. Mevduat getirileri için TCMB veri bankasından alınan ortalama faiz oranları kullanılmıştır. Dönem başında yapılan 1 ay ve 3 aylık mevduatın, geri dönüşünde anapara ve faiziyle beraber aynı vadeyle tekrarlandığı varsayılmıştır. Getiriler gelir vergisi kesintisi göz önüne alınarak hesaplanmıştır.

Tahvil getirileri için ise Hazine Müsteşarlığından alınan iskontolu ihale faiz oranları kullanılmıştır. Uygun tahvil ihracına kadar geçen sürede yatırımcının Borsada gecelik repo yaptığı varsayılmıştır. Tahvilin vadesinin sene sonunu aştığı durumda ise, yalnızca ilgili döneme denk düşen faiz göz önüne alınmıştır. %10 stopaj oranıyla hesaplama yapılmıştır.

2014 yılında pay senetleri, en yüksek getiriye sağlamışken, 2015 yılında en fazla değer kaybı pay senetlerinde yaşanmıştır. Dolar ve avro cinsinden yatırımlar ise, 2015 yılının en fazla değer kazanan yatırım araçları olmuştur. 2014 yılında %26 değer kazanan BİST-100 endeksi, 2015’te %16 değer kaybetmiş olup enflasyonu hesaba katınca kayıp %23’e yükselmiştir.

SEÇİLMİŞ YATIRIM ARAÇLARININ GETİRİSİ (2015)		
	Nominal	Reel
1 yıl \$ Mevduat	27.7%	17.3%
6 ay \$ Mevduat	27.5%	17.2%
3 ay \$ Mevduat	27.5%	17.2%
1 ay \$ Mevduat	26.8%	16.5%
\$	25.4%	15.3%
1 yıl € Mevduat	14.5%	5.3%
6 ay € Mevduat	14.2%	4.9%
3 ay € Mevduat	14.1%	4.9%
1 ay € Mevduat	13.6%	4.4%
€	12.6%	3.5%
Altın	11.7%	2.6%
3 ay TL Mevduat	8.8%	0.0%
Gecelik Repo	8.7%	-0.1%
6 ay TL Mevduat	8.5%	-0.3%
1 yıl TL Mevduat	8.1%	-0.6%
1 ay TL Mevduat	7.9%	-0.8%
Tahvil/Bono	7.1%	-1.6%
BİST-100	-16.3%	-23.1%
TÜFE	8.8%	-
Kaynak: Borsa İstanbul, Hazine, TCMB, TÜİK, TSPB hesaplamaları		

Doların %15 reel değer kazandığı 2015 yılında, dolar cinsinden mevduatlarda yatırımcılar %17 civarında reel getiri elde etmiştir. Avro

cinsinden yapılan mevduatlarda ise %5 civarında reel kazanç sağlamıştır.

Altın %12 nominal kazanç sağlamış ve dolar ile avrodan sonra en fazla reel getiri sağlayan yatırım aracı olmuştur.

Raporun yatırım tercihlerinin incelendiği “Yatırımcılar” bölümünde de değinildiği üzere, TL mevduatın Türkiye’deki tasarruflardaki payı %36 ile ağırlıktadır. Öte yandan, 2015 yılında %8-9 arasında nominal getiri sağlayan TL mevduatı, yatırımcılarına reel anlamda kayıp yaşatmıştır. Repo yatırımlarında da reel kazanç olmamıştır.

Hazine tarafından ihraç edilen tahvillere yapılan yatırımın getirisi %7 olurken, bu tahviller yatırımcılarına reel olarak %2 kayıp yaratmıştır.

Sabit Getirili Menkul Kıymetler

Türkiye’de sabit getirili menkul kıymetler (SGMK), kamu kesimi tarafından ihraç edilen devlet tahvilleri ve hazine bonoları ile özel sektör tarafından ihraç edilen tahvil, finansman ve banka bonoları, varlığa dayalı menkul kıymet ve kira sertifikalarından oluşmaktadır.

Uzun bir aradan sonra 2005 yılında tekrar başlayan özel sektör borçlanma araçlarının ihracı, ihraççı bankaların etkisiyle özellikle son altı yılda hız kazanmıştır. 2015 yılında özel sektörün tahvil ihraçlarıyla sağladığı kaynak %20 artışla 80 milyar TL’ye çıkmıştır. Bu ihraçların büyük çoğunluğu bankalarca yapılmıştır. Kamu tarafında ise 88 milyar TL’lik yeni ihraç gerçekleşmiştir. İkincil piyasa işlemlerinde Borsa’da repo hacmi 2015 yılı içerisinde %32 artışla 11 trilyon TL’ye ulaşmıştır. Öte yandan kesin alım-satım işlem hacmi %10 düşerek 606 milyar TL’ye inmiştir.

2015’in ilk yarısında düşüş eğiliminde olan gösterge tahvili yurtiçindeki siyasi belirsizliklerin artmasıyla birlikte yılın ikinci yarısında yükselmiş ve yılı %11 seviyesinde bitirmiştir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Stokları

Türkiye’de işlem gören menkul kıymetler içinde SGMK’lar, hem stok, hem de işlem hacmi açısından en yüksek paya sahip araçlardır. Yurtiçindeki toplam SGMK stokunun %90’ı ise kamuya aittir.

Finansal piyasalarda, mevcut hazine bonusu ve devlet tahvillerinin toplam nominal değerini gösteren kamu iç borç stoku 2015 sonunda 440 milyar TL’dir. İç borç stokunun tamamı devlet tahvillerine aittir.

Hazinenin yurtdışında ihraç ettiği uluslararası tahvil (eurobond) stoku 2014 yılına göre dolar bazında %3 artışla 57 milyar \$ olmuştur.

2015 yılında özel sektörün tahvil ihraçlarıyla sağladığı kaynak %20 artışla 80 milyar TL’ye çıkmıştır.

BORÇLANMA ARAÇLARI STOKU (MİLYON TL)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Kamu İç Borç Stoku	368,778	386,542	403,007	414,649	440,124	6.1%
Devlet Tahvili	368,778	382,858	403,007	414,649	440,124	6.1%
Hazine Bonosu	0	3,684	0	0	0	-
Özel Sektör Borç Stoku	14,566	29,713	38,742	47,628	49,168	3.2%
Tahvil	4,221	9,526	14,420	18,954	19,678	3.8%
Finansman Bonosu	100	734	0	0	0	-
Banka Bonosu	9,672	17,848	22,160	26,279	27,549	4.8%
Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	573	1,605	2,163	2,395	1,941	-19.0%
Kamu Uluslararası Tahvil Stoku	87,885	91,286	118,782	134,903	167,025	23.8%
<i>Kamu Ulr. Tahvil Stoku (milyon \$)</i>	<i>44,185</i>	<i>46,527</i>	<i>51,209</i>	<i>55,654</i>	<i>57,237</i>	<i>2.8%</i>
Kaynak: Hazine, SPK						

Özel sektör tahvil
stoku %3 artarak
49 milyar TL
olmuştur.

Özel sektör tarafında ise piyasa koşullarının iyileşmesinin yanı sıra, ilgili mevzuatta yapılan iyileştirmelerle 2011 yılında sadece 15 milyar TL olan borçlanma aracı stoku hızla artmaya başlamış, 2013 yılında 40 milyar TL'ye yaklaşmıştır. 2015 yılında da özel sektör borçlanma araçlarındaki büyüme önceki yıla göre yavaşlamış, özel sektör tahvil stoku %3 artışla 49 milyar TL olmuştur. Bu tutarın 28 milyar TL'si banka bonolarına aittir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Birincil Piyasa İşlemleri

Hazine Müsteşarlığı 2015 yılı içerisinde tahvil ihraçlarıyla yurtiçinde 88 milyar TL, yurtdışında 3 milyar \$ borçlanmıştır. 2015 yılında iç borçlanmanın önemli bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi sabit faizli kuponlu tahvillerde yapılmıştır. Değişken faizli kuponlu tahvil ihraçlarında ise %71 oranında düşüş yaşanmıştır. 2014 yılında 68 ay olan nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi 2015 yılında 72 ay olmuştur.

KAMU BORÇLANMA ARAÇLARI İHRACI						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
İç Borçlanma (Mn. TL)	108,989	101,810	140,550	126,793	88,099	-30.5%
TL Cinsi Sabit Faizli Kuponlu Senetler	37,905	67,981	82,857	75,116	61,838	-17.7%
TL Cinsi Değişken Faizli Kuponlu Tahviller	9,318	887	19,680	20,089	5,823	-71.0%
TÜFE'ye Endeksli Tahviller	11,414	19,517	26,948	19,843	14,132	-28.8%
TL Cinsi Kuponlu Senetler	50,351	13,425	11,065	11,745	6,305	-46.3%
Dış Borçlanma (Mn. \$)	4,171	7,114	6,142	7,306	3,000	-58.9%
Kaynak: Hazine						

İhraççı bazında özel sektör borçlanma araçlarına bakıldığında ihraçların %78'inin bankalar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bankaları; aracı kurum, finansal kiralama ve faktoring şirketleri gibi banka dışı finansal kurumlar takip etmektedir.

2011 yılında borçlanma aracı ihracı yapmayan reel sektör 2012 yılında 1 milyon TL'ye yakın ihraç gerçekleştirmiş, devam eden yıllarda da ortalama 3 milyar TL'lik tahvil ihracıyla sermaye piyasalarından finansman sağlamıştır.

İHRAÇCI BAZINDA ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA ARAÇLARI (2015)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
İhraç Sayısı	58	235	330	517	621	20.1%
Banka	52	166	217	278	315	13.3%
Banka Dışı-Finans	6	58	69	195	258	32.3%
Finans Dışı	0	11	44	44	48	9.1%
İhraç Miktarı (Mn. TL)	18,555	42,331	55,547	66,358	79,610	20.0%
Banka	18,130	38,512	47,796	54,299	61,705	13.6%
Banka Dışı-Finans	425	2,946	4,212	8,774	15,152	72.7%
Finans Dışı	0	874	3,540	3,285	2,754	-16.2%
Kaynak: Borsa İstanbul, TSPB hesaplamaları						

Son yıllarda özel sektör tahvillerinde hem çeşitlilik hem de ihraç miktarı açısından hızlı artışlar yaşanmıştır. 2010 yılında BDDK'nın, bankaların yurtiçinde Türk lirası cinsinden tahvil ve bono ihraç etmelerine izin veren kararı sonucunda, banka tahvil ve bonolarının ihraç başvuruları artmıştır. 2015 yılında bu ihraçların yaklaşık yarısı halka arz yoluyla yapılmıştır.

Özel sektör bu ihraçlar sayesinde 80 milyar TL kaynak sağlarken, 2015 yılında özel sektörün ihraç miktarı kamunun ihraç miktarına yaklaşmıştır.

2015 yılında özel sektör, tahvil ihracıyla 80 milyar TL'lik kaynak yaratmıştır.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA ARACI İHRAÇLARI (2015)				
	Nitelikli İhraç		Borsa	
	Halka Arz	Pazarı	Dışında İhraç	Toplam
Ürün Sayısı	140	12	458	621
Bono	109	11	320	440
Tahvil	26	0	114	140
Yapılandırılmış Bono	0	0	11	11
Kira Sertifikası	5	1	24	30
İhraç Tutarı (Mn. TL)	36,947	650	42,014	79,610
Bono	32,553	625	34,885	68,063
Tahvil	3,703	-	5,559	9,262
Yapılandırılmış Bono	-	-	36	36
Kira Sertifikası	690	25	1,534	2,249
Kaynak: Borsa İstanbul				

2015 yılında 140'ı halka arz yoluyla 12'si Borsa İstanbul Nitelikli İhraç Pazarı, 458'i de borsa dışında satılmak yoluyla 621 özel sektör borçlanma aracı ihraç edilmiştir. Bir aracı kurum tahsisli satışla 11 adet yapılandırılmış borçlanma aracı ihracı gerçekleştirmiştir.

Sabit Getirili Menkul Kıymet İkincil Piyasa İşlemleri

2008'de krizle birlikte gerileyen borçlanma araçları kesin alım-satım işlemlerinin devam eden yıllarda arttığı, ancak 2014 yılından itibaren düşüş sergilediği gözlemlenmektedir. 2015 yılında kesin alım-satım işlemlerinde kaydedilen 606 milyar TL'lik hacim son 7 yılın en düşük tutarı olmuştur.

Öte yandan, artan özel sektör ihraçlarına paralel olarak 2015 yılında özel sektör tahvili işlem hacimleri de %19 artışla 38 milyar TL'ye çıkmıştır. Şirket tahvili işlemlerinin %61'i borsa dışında gerçekleşmiştir. 2014 yılında bu oran %50 idi.

Tahvillerde işlem hacmi %10 düşerken, repo işlemleri %32 büyümüştür.

Repo işlemlerinin son yıllardaki artışı 2015 yılında da devam etmiş, işlem hacmi 2014 yılına kıyasla %32 büyümeye 11 trilyon TL olmuştur. Tahvil-bono işlemlerinin tersine, repo işlemlerinin %94'ü Borsa İstanbul'da yapılmıştır.

Borsa İstanbul'daki repo işlemlerinin 3 trilyon TL'lik kısmı Repo-Ters Repo Pazarında gerçekleşmiştir. 2011 yılında faaliyete geçen Bankalararası Repo Pazarında, bankalar 7 trilyon TL'lik repo işlemi yapmıştır.

BORÇLANMA ARAÇLARI İŞLEM HACIMLERİ (MİLYAR TL)						2015/2014
	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim
Kesin Alım-Satım İşlemleri Toplam*	869.7	910.9	986.5	672.7	605.7	-10.0%
Kesin Alım-Satım (Tescil)	391.2	552.4	580.8	351.1	273.2	-22.2%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	<i>386.1</i>	<i>542.2</i>	<i>566.9</i>	<i>334.5</i>	<i>250.0</i>	<i>-25.3%</i>
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	<i>5.0</i>	<i>10.2</i>	<i>13.9</i>	<i>16.6</i>	<i>23.2</i>	<i>40.2%</i>
Kesin Alım-Satım (Borsa İstanbul)	478.6	358.6	405.7	321.7	332.5	3.4%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	<i>478.3</i>	<i>357.4</i>	<i>392.1</i>	<i>306.2</i>	<i>317.5</i>	<i>3.7%</i>
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	<i>0.3</i>	<i>1.2</i>	<i>13.6</i>	<i>15.5</i>	<i>15.1</i>	<i>-2.8%</i>
Günlük Ort. Kesin Alım Satım İşlem Hacmi	3.4	3.6	3.9	2.7	2.4	-9.6%
Repo-Ters Repo İşlemleri Toplam**	4,168.2	7,025.4	7,065.7	8,020.7	10,611.4	32.3%
Repo (Tescil)	524.5	556.3	573.1	697.4	595.2	-14.6%
Repo (Borsa İstanbul)	3,643.7	6,469.1	6,492.6	7,323.3	10,016.2	36.8%
<i>Kamu Borçlanma Araçları</i>	<i>3,635.3</i>	<i>6,459.6</i>	<i>6,472.7</i>	<i>7,304.3</i>	<i>9,998.3</i>	<i>36.9%</i>
<i>Özel Sektör Borçlanma Araçları</i>	<i>8.4</i>	<i>9.5</i>	<i>19.9</i>	<i>19.1</i>	<i>17.9</i>	<i>-6.3%</i>
Günlük Ort. Repo-Ters Repo İşlem Hacmi	16.5	27.8	28.3	32.0	42.4	32.8%
Yabancı Menkul Kıymetler Toplam	85.2	71.4	54.2	21.8	32.3	48.2%
Tescil	85.1	70.9	54.2	21.6	32.3	49.6%
Borsa İstanbul	0.2	0.5	0.0	0.2	0.0	-100.0%
Günlük Ortalama YMKP İşlem Hacmi	0.3	0.3	0.2	0.1	0.1	48.8%

Kaynak: Borsa İstanbul

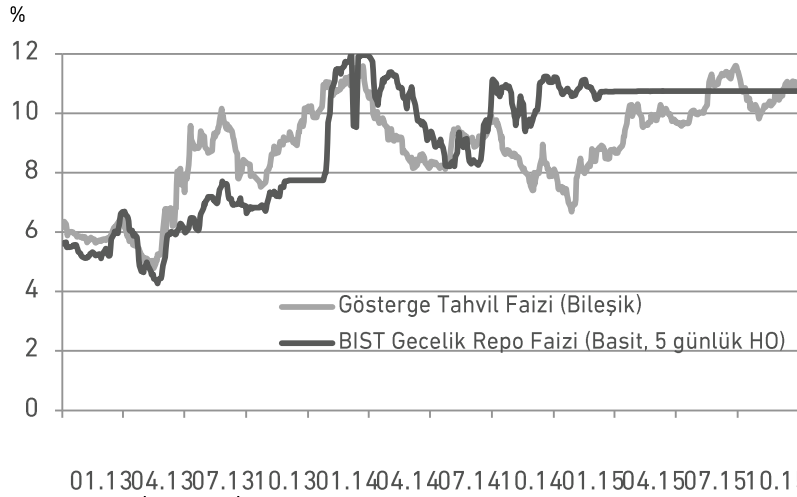
*Kesin Alım-Satım Pazarı ile Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı toplamıdır.

**Repo-Ters Repo, Bankalararası Repo-Ters Repo, Menkul Kıymet Tercihli Repo ve Pay Senedi Repo Pazarları toplamıdır.

Sabit Getirili Menkul Kıymet Getirileri

2014 yılında Ocak ayında bir haftalık repo faiz oranlarını arttıran TCMB ilerleyen dönemlerde kademeli olarak faizleri düşürmüştür. TCMB'nin uygulamış olduğu politikaların etkisi ile Bankalararası Para Piyasası ve Borsa İstanbul Repo-Ters Repo Pazarındaki faiz oranları yıl genelinde TCMB'nin faiz koridorunun üst bandı olan %10.75 seviyesinde kalmıştır.

FAİZ ORANLARI

Öte yandan 2014 yılında gerileyen ve yıla %8 seviyesinden başlayan gösterge tahvil faizleri, seçimlerin getirmiş olduğu belirsizlik ve risk algısı ile Eylül 2015'te %11,6 ile son 2 yılın en yüksek oranına çıkmış son çeyrekte ikinci seçim sonrası hükümetin kurulması ile birlikte hafif gerileyerek yılı %11 seviyesinde bitirmiştir.

Artan jeopolitik riskler ve seçim gündemiyle faizler 2015 yılında %8'den %11'e çıkmıştır.

Takasbank Para Piyasası İşlemleri

Borsa İstanbul'da repo işlemlerindeki yükselişe benzer şekilde, son yıllarda Takasbank para piyasası işlemlerinde (TPP) de artış söz konusudur. Bu piyasada 2011 yılında 97 milyar TL olan işlem hacmi, 2015 yılında 257 milyar TL'yi bulmuştur.

TAKASBANK PARA PIYASASI İŞLEM HACMI (MİLYON TL)	
2011	96,996
2012	180,776
2013	233,997
2014	234,764
2015	257,237

Kaynak: Takasbank

TPP işlemlerinin dörtte üçü gecelik vadede yapılmıştır. Bununla birlikte Borsa İstanbul'da yapılan gecelik repo işlemlerinin 10 trilyon TL'ye yaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda, bu işlemlerde borsanın daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Pay Senetleri

2013 sonrası gelişmiş ülkelerdeki genişleyici para politikaları ve düşen petrol fiyatları ile birlikte 2014 yılını %26 artışla kapatan BİST-100 endeksi, küresel büyümeye dair endişelerin ve jeopolitik risklerin artmasının yanı sıra yurtiçinde gerçekleşen iki genel seçim ile birlikte 2015 yılında %16 düşmüştür.

Endeksteeki düşüş ve borsa kotundan çıkan firmaların etkisiyle piyasa değeri %12 düşüşle 555 milyar TL'ye gerilemiştir. 2015 yılında pay

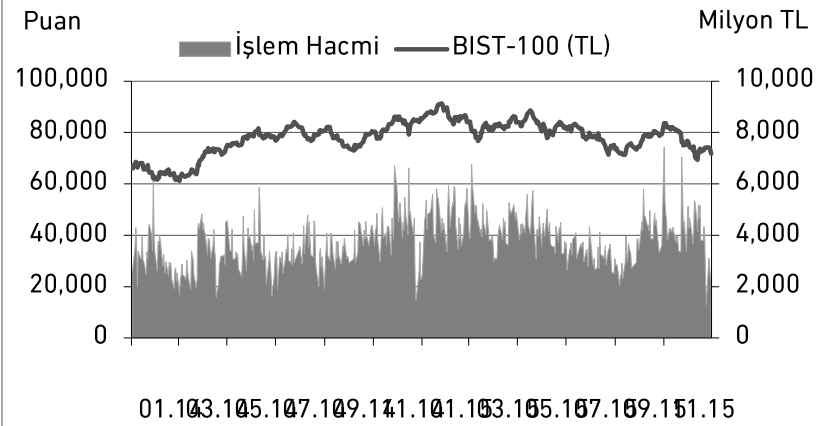
senedi işlem hacmi %18 artarak 1 trilyon TL'yi geçmiştir. 6 adet birincil halka arzın gerçekleştiği Borsa İstanbul'da, halka arz hasılatı 119 milyon TL'de kalırken 1,6 milyar TL'lik de toptan satış gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 30 Kasım 2015 tarihinde Borsa İstanbul, BİSTECH adını verdiği dönüşüm sürecinin ilk fazını pay piyasasında gerçekleştirmiş ve başta pazar sınıflamaları olmak üzere altyapısında çeşitli değişiklikler gerçekleştirmiştir.

Pay Senedi Getirileri

BİST-100 endeksi
bir önceki yıla
göre %16
düşmüştür.

BİST-100 endeksi 2015'in Ocak ayında tarihi zirvesini görmüş olsa da Avrupa'da Yunanistan krizinin derinleşmesi, FED'in faiz artırımını 2015'te yapacağı vurgusu ve bölgede artan jeopolitik riskler nedeniyle genel seçime kadar dalgalı bir seyir izlemiştir. Siyasi belirsizliklerin yoğunlaştığı yılın ikinci yarısında yabancıların borsada satış ağırlıkta yaptığı gözlenmiştir. Yıl boyunca düşüş trendinde olan endeks 16 Aralık 2015'te FED'in faiz artırma kararı öncesinde yılın en düşük seviyesi olan 69.309'u görmüş ve 2015 yılını bu seviyeden hafif bir yükselişle 71.727 puandan kapatmıştır.

BİST-100 VE GÜNLÜK İŞLEM HACMİ

Kaynak: Borsa İstanbul

BİST-100 endeksinin yanı sıra, mali ve sınai fiyat endeksleri sektör bazında genel bir bilgi vermektedir. Söz konusu endeksler, BİST-100 ile paralel incelendiğinde, mali endeksin daha riskli bir grafik çizdiği görülmektedir.

Tabloda görüldüğü üzere, borsa düşüş trendindeyken, mali endeks sınai endekse göre daha fazla değer kaybetmekte, artış dönemlerinde ise daha çok yükselmektedir. 2015 yılında mali endekste düşüşün daha fazla olduğu görülmektedir. Son 5 yıldaki yıllık ortalama getiriler kıyaslandığında mali endeks, sınai endekse göre daha fazla düşmüştür.

BORSA İSTANBUL PAY ENDEKSLERİNİN TL BAZINDA GETİRİSİ						
	Fiyat			Getiri		
	BİST-100	Mali	Sınai	BİST-100	Mali	Sınai
2011	-22.3%	-28.8%	-8.1%	-20.8%	-27.7%	-5.3%
2012	52.6%	59.6%	33.7%	55.4%	61.3%	40.2%
2013	-13.3%	-20.4%	-3.5%	-11.7%	-19.3%	-0.6%
2014	26.4%	27.3%	26.3%	28.7%	29.4%	29.9%
2015	-16.1%	-17.8%	-7.9%	-13.9%	-16.3%	-5.1%
2011-2015	8.7%	-5.3%	38.2%	20.8%	2.4%	62.1%
Yıllık Ortalama	1.7%	-1.1%	6.7%	3.9%	0.5%	10.1%

Kaynak: Borsa İstanbul

Fiyat hareketlerinin yanında, dağıtılan temettüleri de dikkate alan getiri endekslerine bakıldığında, son 5 yılda BİST-100 şirketlerinin yıllık ortalama %4 kazanç getirdiği görülmektedir.

Piyasa Değeri

2014 sonunda 627 milyar TL olan Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin piyasa değeri, 2015 yılında gerçekleşen seçimler, ekonomi yönetimindeki belirsizlik, artan jeopolitik riskler ve yıl içinde gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılan FED'in faiz artırımını ile %12 düşerek 555 milyar TL olmuştur.

BORSA İSTANBUL YIL SONU PIYASA DEĞERİ (MİLYON TL)						2015/2014
	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim
Ulusal Pazar	360,640	523,333	466,581	575,854	-	-
İkinci Ulusal Pazar	8,320	9,354	17,379	23,970	-	-
Yıldız Pazar	-	-	-	-	467,665	-
Ana Pazar	-	-	-	-	60,447	-
Kurumsal Ürünler Pazarı	12,042	17,148	19,462	23,488	23,066	-1.8%
Piyasa Öncesi İşlem Platformu	-	2,459	1,663	2,059	1,848	-10.2%
Yakın İzleme Pazarı	151	216	245	1,057	1,146	8.4%
Gelişen İşletmeler Pazarı	110	387	583	937	712	-24.0%
Toplam	381,262	552,898	505,914	627,365	554,884	-11.5%

Kaynak: Borsa İstanbul

*30.11.2015 tarihinde Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar; Yıldız Pazar ve Ana Pazar olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Ayrıca 2015 yılında Borsa İstanbul'un BİSTECH olarak adlandırdığı "Teknoloji ile Dönüşüm Programı"nın ilk aşaması Pay Piyasası İşlem Sisteminde gerçekleşmiş ve 30 Kasım 2015 itibarıyla Borsa İstanbul'daki pazarların yapıları değişmiştir. Bu değişime göre eski adıyla Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar'da işlem gören şirketlerden, fiilî dolaşımdaki payların piyasa değeri 100 milyon TL ve üzerinde olan şirketler Yıldız Pazar'da, fiilî dolaşımdaki payların piyasa değeri 100 milyon TL'nin altında olan şirketlerin payları Ana Pazar'da işlem görmeye başlamıştır. Gelişen İşletmeler Piyasası'nın ismi Gelişen İşletmeler Pazarı, Gözaltı Pazarı'nınki ise Yakın İzleme Pazarı olarak değişmiştir.

Piyasa değeri 2015 yılında %12 azalmış ve 555 milyar TL'ye inmiştir.

İşlem Gören Menkul Kıymet Sayısı

2015 sonu itibariyle işlem gören menkul kıymet sayısı %18 artarak 1.274'e yükselmiştir.

2015 sonu itibariyle borsada işlem gören payların 117'si Yıldız Pazara 184'ü ise Ana Pazara kotedir. 2014 yılında 311 menkul kıymet Ulusal ve İkinci Ulusal Pazardaki iken 2015 yılında Yıldız ve Ana Pazar'daki toplam şirket sayısı 10 azalmıştır. Bu azalmada "Ortaklıktan Çıkarma ve Satma Hakları Tebliği" gereğince sağlanan çıkarılma hakkının rolü gözükmemektedir. Ayrıca yıl içerisinde bazı şirketler de Yakın İzleme Pazarına geçmiştir. Böylece 2015 sonu itibariyle Yıldız ve Ana Pazardaki şirket sayısı 301 olmuştur.

2011 yılında küçük ve orta ölçekli şirketlere yönelik faaliyete geçen Gelişen İşletmeler Pazarı'nda (eski adıyla Gelişen İşletmeler Piyasası) işlem gören şirket sayısı 2015 yılında 1 adet azalarak 21 olmuştur. Ana pazara bir alternatif oluşturan bu piyasada kotasyon koşulları daha düşük olup, halka arz süreci bir piyasa danışmanı ile yürütülmektedir.

Halka açık olup borsaya kote olmayan şirketlerin işlem görmesi için oluşturulan Piyasa Öncesi İşlem Platformunda (eski adıyla Serbest İşlem Platformunda) 2015 sonu itibariyle işlem gören şirket sayısı değişmemiş ve 14'te kalmıştır.

PAY PIYASASINDA İŞLEM GÖREN MENKUL KIYMETLER						2015/2014
	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim
Ulusal Pazar	237	242	228	217	-	-
İkinci Ulusal Pazar	61	77	89	94	-	-
Yıldız Pazar	-	-	-	-	117	-
Ana Pazar	-	-	-	-	184	-
Yakın İzleme Pazarı	11	13	23	29	33	13.8%
Gelişen İşletmeler Pazarı	2	11	20	22	21	-4.5
Piyasa Öncesi İşlem Pazarı	-	16	13	14	14	0.0%
Kurumsal Ürünler Pazarı	239	394	393	701	905	29.1%
BYF	12	16	17	15	13	-13.3%
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı	26	18	13	9	9	0.0%
GYO	22	24	29	31	31	0.0%
Girişim Sermayesi	4	5	6	6	8	-4.5%
Varant ve Sertifika Sayısı	175	331	328	640	846	0.0%
Toplam Şirket Sayısı*	311	359	373	376	369	-1.9%
Toplam Menkul Kıymet Sayısı	550	753	766	1.077	1.274	18.3%
Kaynak: Borsa İstanbul						
*Kurumsal Ürünler Pazarı hariç						

Sonuçta Kurumsal Ürünler Pazarı hariç, 2015 sonunda, Ana Pazar, Yıldız Pazar, Yakın İzleme Pazarı, Gelişen İşletmeler Pazarı ve Piyasa Öncesi İşlem Pazarlarında işlem gören toplam şirket sayısı 369'a inmiştir. Kurumsal Ürünler Pazarı ile beraber 2015 sonu itibariyle işlem gören menkul kıymet sayısı %18 artarak 1.274'e yükselmiştir.

Pay Senedi Birincil Piyasa İşlemleri

Halka arz seferberliği kapsamında 2010 yılında canlanan halka arz piyasası 2013 yılından itibaren gerilemiştir. 2015 yılında 6 adet halka arz ile sadece 119 milyon TL'lik hasılat elde edilmiş ve toptan satışlar pazarında yapılan işlemlerde 1,6 milyar TL'lik pay el değiştirmiştir.

2015 yılında 2'si GİP'te olmak üzere 4 şirket ilk defa halka arz olurken, bu halka arzlardan elde edilen hasılat 44 milyon TL'de kalmıştır. 2015 yılında 2 girişim sermayesi yatırım ortaklığı halka arz olmuş, bu işlemlerde 75 milyon TL'lik işlem gerçekleşmiştir.

Belirli miktarın üzerindeki pay senetlerinin ikincil halka arzı ile tahsisli veya toplu satışı Borsadaki Toptan Satışlar Pazarında yapılabilmektedir. Bu işlemler genellikle birincil halka arzlardan daha düşüktür. Ancak 2012 yılında Halk Bankasının, 2013'te de Emlak Konut GYO'nun (3,3 milyar TL) ikincil halka arzları ile bu pazardaki işlem hacmi yüksek olmuştur. 2015 yılında ise bu pazarda 885 milyon TL'si Boyner Perakende ve Tekstil Yatırımları A.Ş.'nin tahsisli satışı olmak üzere 1,6 milyar TL'lik işlem gerçekleşmiştir.

PAY SENEDİ BİRİNCİL PİYASA İŞLEMLERİ						2015/2014
	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim
Birincil Halka Arzlar						
Halka Arz Sayısı	27	30	19	13	6	-53.8%
Şirket	22	15	6	8	2	-75.0%
Şirket-GİP	2	10	9	4	2	-50.0%
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı	1	0	0	0	0	-
Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı	2	1	3	1	0	-100.0%
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı	0	0	0	0	2	-
Borsa Yatırım Fonu	0	4	1	0	0	-
Halka Arz Tutarı (Mn. TL)	1,329	648	1,381	714	119	-83.3%
Şirket	981	433	921	671	34	-94.9%
Şirket-GİP	26	87	65	24	10	-58.9%
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı	14	0	0	0	0	-
Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı	308	98	388	19	0	-100.0%
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı	0	0	0	0	75	-
Borsa Yatırım Fonu	0	29	6	0	0	-
Toptan Satışlar Pazarı						
Şirket Sayısı	12	14	11	8	11	37.5%
Satış Tutarı (Mn. TL)	266	9,022	4,034	207	1,615	679.8%
Kaynak: Borsa İstanbul						

Pay Senedi İkincil Piyasa İşlemleri

2015 yılında pay senedi işlem hacmi bir önceki yıla göre %18 artarak 1 trilyon TL ile rekor seviyeye ulaşmıştır. İşlemlerin önemli bir kısmı Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar'da (yeni adıyla Yıldız ve Ana Pazar'da) gerçekleşmiştir. Bu pazarlar beraber değerlendirildiğinde hacim %19 artışla 975 milyar TL olmuştur. 2015 sonu itibarıyla 21 şirketin kote olduğu GİP'teki işlem hacmi %55 düşerek 1 milyar TL'nin altına inerken, 14 şirketin yer aldığı Piyasa Öncesi İşlem Pazarı'nda işlem hacmi değişmeyerek 21 milyon TL olmuştur.

Pay senedi işlem hacmi %18 artmış, günlük işlem hacmi 4,1 milyar TL olmuştur.

PAY SENEDİ İŞLEM HACMI (MİLYON TL)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Ulusal Pazar	602,187	548,142	732,478	794,058	863,208	-
İkinci Ulusal Pazar	27,156	27,274	28,450	23,787	24,008	-
Yıldız Pazar*	-	-	-	-	83,840	-
Ana Pazar*	-	-	-	-	4,413	-
Kurumsal Ürünler Pazarı	65,369	46,450	53,602	52,847	48,970	-7.3%
Borsa Yatırım Fonu	8,731	8,257	8,368	3,829	3,726	-2.7%
Varant ve Sertifika	4,679	5,400	4,821	5,837	7,177	23.0%
Yatırım Ortaklıkları	51,958	32,793	40,413	43,181	38,066	-11.8%
Yakın İzleme Pazarı	164	112	129	270	534	97.9%
Gelişen İşletmeler Pazarı	461	1,306	2,158	1,948	879	-54.9%
Piyasa Öncesi İşlem Paz.	-	41	42	21	21	4.3%
Toplam İşlem Hacmi	695,338	623,326	816,858	872,931	1,025,874	17.5%
Günlük İşlem Hacmi	2,748	2,464	3,267	3,478	4,103	18.0%
Kaynak: Borsa İstanbul						
*30.11.2015 tarihinde Ulusal Pazar ve İkinci Ulusal Pazar; Yıldız Pazar ve Ana Pazar olarak yeniden yapılanmıştır.						

Borsa yatırım fonu ve varantların yanı sıra gayrimenkul yatırım ortaklıkları ile girişim sermayesi şirketlerinin yer aldığı Kurumsal Ürünler Pazarındaki işlemler bir önceki yıla göre %7 düşüşle 49 milyar TL'ye gerilemiştir.

Ödünç Pay Piyasası İşlemleri

Takasbank bünyesinde işletilen Ödünç Pay Piyasası (ÖPP), Takasbank tarafından belirlenen ve SPK tarafından onaylanan menkul kıymetlerin ödünç alınıp verildiği piyasadır. 2015 sonu itibarıyla 266 pay senedinin ödünç alınıp verildiği ÖPP işlemleri %12 azalarak 5,6 milyar TL olmuştur.

TAKASBANK ODUNÇ PAY PIYASASI						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
İşlem Gören Menkul Kıymet Sayısı	270	252	258	295	266	6.0%
İşlem Hacmi (Milyon TL)	2,692	2,937	3,023	6,296	5,565	-11.6%
Günlük Ort. İşlem Hacmi (Milyon TL)	10.6	11.6	12.1	25.1	21.9	-12.3%
Kaynak: Takasbank						

Açığa Satış İşlemleri

Açığa satış
işlemlerinin toplam
pay senedi
işlemlerine oranı
%18'e çıkmıştır.

Borsa İstanbul'da, sahip olunmayan menkul kıymetler ödünç alınmak suretiyle açığa satılabilmektedir. Açığa satış işlemleri 2015 yılında bir önceki yıla göre %28'lik bir artışla 178 milyar TL'ye ulaşmıştır.

2015 yılında açığa satış işlemlerinin toplam pay işlemlerine oranı 2011 yılından bu yana düzenli bir artışla %18'e kadar yükselmiştir.

AÇIĞA SATIŞ İŞLEM HACMI (MİLYON TL)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Pay Senedi	36,334	33,840	94,711	138,256	177,640	28.5%
Borsa Yatırım Fonu	88	79	89	93	57	-38.4%
Toplam	36,422	33,919	94,800	138,349	177,698	28.4%
Açığa Satış/Toplam Hacim	5.2%	5.4%	11.6%	15.8%	17.5%	-
Kaynak: Borsa İstanbul						

Bununla birlikte açığa satış işlemlerinin ödünç pay senedi işlemlerinin çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, yatırımcıların açık pozisyonlarını kapatmak için ödünç pay piyasasını çok kullanmadığına veya açığa satış işlemlerini gün içinde geri alım yaparak kapattığına işaret etmektedir.

Vadeli İşlemler ve Opsiyonlar

Borsa İstanbul'da Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP) 2012 yılının son günlerinde açılmıştır. 2013 yılı içerisinde Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) işlemlerinin Borsa İstanbul bünyesine geçmesi ile tüm türev ürünler VİOP'ta işlem görmeye başlamıştır. 2012 yılının son günlerinde işlem görmeye başlayan opsiyon sözleşmelerindeki işlemler vadeli kontratlara göre daha sınırlı olmakla beraber hızla artmaktadır.

VADELİ İŞLEMLER						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
İşlem Hacmi (Milyon TL)	439,799	403,933	412,478	434,613	567,446	30.6%
Endeks	402,063	376,105	385,564	400,624	460,307	14.9%
Döviz	34,453	23,291	22,224	31,986	103,609	223.9%
Emtia	3,278	4,524	4,682	1,868	1,463	-21.6%
Elektrik	3	13	2	0.4	301	67101.7%
Borsa Yatırım Fonu	-	-	-	-	13	-
Faiz	3	0.2	-	-	-	-
Pay Senedi	-	-	7	135	1,752	1198.2%
İşlem Adedi (Milyon)	74	62	53	59	88	46.9%
Açık Pozisyon Sayısı (Bin)	266	275	425	494	972	96.6%
Günlük Ort. Hacim (Milyon TL)	1,738	1,597	1,650	1,732	2,270	31.1%
Kaynak: Borsa İstanbul, VOB						

2015 sonu itibariyle Borsa İstanbul'da endeks (BİST-30, Saraybosna Borsası endeksi SASX-10, Mini BİST-30), döviz (TL/Dolar, TL/Avro, Avro/Dolar), emtia (pamuk, buğday, altın [TL/gram, dolar/ons]), elektrik (baz yük), metal (çelik hurda) gecelik repo ve borsa yatırım fonu, vadeli işlem sözleşmelerinde dayanak varlıktır.

Döviz ve pay endeksi vadeli sözleşmelerinin etkisiyle vadeli işlem hacmi 2015 yılında geçen yıla göre %31 artışla 567 milyar TL olmuştur. Toplam işlem adedi ise %47 artarak 88 milyona çıkmıştır. İşlemlerin %81'lik kısmı endeks sözleşmelerinde olurken, dövizdeki hareketliliğin de etkisiyle işlemlerin %18'i döviz işlemlerinde gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yıllarda düşük işlem hacmine sahip olan elektrik vadeli işlemleri de 2015'te daha çok talep görmüş ve 301 milyon TL'lik işlem hacmine ulaşmıştır. Yükümlülükleri devam eden katılımcıların piyasadaki uzun ve kısa pozisyon sayısının toplamını ifade eden açık pozisyon sayısı 2015 sonu itibariyle 972.000'dir.

Vadeli işlem hacmi 567 milyar TL'ye yükselirken, işlemlerin önemli bir kısmı endeks sözleşmelerinde yapılmıştır.

2014 yılında 1.1 milyar TL olan opsiyon işlem hacmi, bu ürünlerin yatırımcılar tarafından bilinirliğinin artması ve döviz kontratlarındaki taleple bir önceki yıla göre 5 kat artarak 7,6 milyar TL'yi bulmuştur. 2014 yılında gerçekleşen işlemlerin tamamına yakını endeks sözleşmeleri üzerine yapılmışken dolar-TL opsiyonları 2015'te endeks sözleşmelerini de geçerek 4 milyar TL'yi aşmıştır. Endeks işlemleri de 1,8 kat artarak 3 milyar TL'ye çıkmıştır.

OPSİYONLAR					
Milyon TL	2012*	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Prim Hacmi	0.1	3	19	162	752.6%
İşlem Hacmi	2	121	1,109	7,560	581.7%
Endeks	0	95	985	2,836	188.0%
Pay Senedi	2	26	64	527	723.8%
Döviz	0	0	60	4,196	6893.5%
Kaynak: Borsa İstanbul					
*27 Aralık-31 Aralık					

Kaldıraçlı İşlemler

Kaldıraçlı işlemlerde günlük ortalama hacim 39 milyar TL olmuştur.

Döviz, emtia ve kıymetli madenlere dayalı olarak gerçekleştirilen ve kamuoyunda "foreks" olarak bilinen kaldıraçlı alım-satım işlemlerini sadece aracı kurumlar yapabilmektedir. 2015 yılında piyasada 42 aracı kurum işlem yapma yetkisine sahiptir. Bu rakama piyasa yapıcıları, işlem aracıları ve tanıtım aracıları dâhildir.

KALDIRAÇLI İŞLEMLER					
	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Kurum Sayısı	23	33	39	42	7.7%
Hesap Sayısı	16,670	43,194	78,755	148,078	88.0%
Açık Pozisyon Değeri (Milyar TL)	2.9	5.3	8.5	12.7	48.2%
Müşteriler ile Yapılan İşlem Hacmi (Myr.TL)	1,102	2,953	4,569	9,809	114.7%
Günlük Ort. İşlem Hacmi (Milyar TL)	4.2	11.8	18.2	39.2	115.5%
Kaynak: Takasbank					

Aracı kuruluşlarda bulunan hesap sayısı 2014 yılına kıyasla yıllık %88 oranında artarak 148.000 olmuş, müşterilerle yapılan toplam işlem hacmi iki katına çıkarak 10 milyar TL'ye yaklaşmıştır. Günlük ortalama işlem hacmi de yaklaşık 2 kat artarak 39 milyar TL olmuştur.

Yatırım Fonları

2013 yılında devlet katkısıyla desteklenmeye başlanan bireysel emeklilik sistemine olan talebin artmasıyla, yatırım fonları sektörü 2015 yılında büyümeye devam etmiştir. Toplam fon sayısının önceki yıla göre 659'dan 646'ya gerilemesine rağmen, fon büyüklüğü %18'lik artışla 74 milyar TL'den 87 milyar TL'ye yükselmiştir. Emeklilik yatırım fonları 2011'de toplam fon büyüklüğünün %32'sini temsil ederken 2015 yılında payları %55'e yükseltmiştir. 2015 sonunda sayıları 249'a ulaşan emeklilik yatırım fonları devlet teşviki ile büyümeye devam etmekte olup, 2015 yılında portföy büyüklüğü %27 artışla 48 milyar TL'yi aşmıştır.

YATIRIM FONLARI						
Fon Sayıları	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Menkul Kıymet Yat. Fonları	466	455	446	414	397	-4.1%
Emeklilik Yatırım Fonları	165	175	233	245	249	1.6%
Toplam	631	630	679	659	646	-2.0%
Portföy Büyüklükleri (Milyon TL)						
Menkul Kıymet Yat. Fonları	30,300	30,554	31,190	36,119	38,887	7.7%
Emeklilik Yatırım Fonları	14,308	20,343	26,364	38,030	48,211	26.8%
Toplam	44,608	50,897	57,554	74,149	87,098	17.5%
Kaynak: Takasbank						

Menkul Kıymet Yatırım Fonları

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun yatırım fonlarına ilişkin 52. ve 54. maddeleri uyarınca hazırlanan "Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği"nde yer alan tanımlar doğrultusunda aracı kurumlar yılın ikinci yarısında yönettikleri fonları portföy yönetim şirketlerine devretmiştir. Yanı sıra A ve B fon tipleri ayrımı da kaldırılmıştır.

2015 yılında menkul kıymet yatırım fonlarının fon büyüklüğü %8 artarak 39 milyar TL'ye yükselmiştir.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARININ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Borçlanma Araçları Fonu	1,269	6,849	13,774	15,838	18,874	19.2%
Para Piyasası Fonu	20,555	17,036	11,005	12,622	11,961	-5.2%
Değişken Fon	1,548	2,587	2,763	3,840	3,368	-12.3%
Serbest Yatırım Fonu	162	244	580	935	2,128	127.6%
Pay Senedi Fonu	652	374	820	769	1,371	78.2%
Karma Fon	356	419	53	468	418	-10.8%
Altın & Diğ. Kıy. Mad. Fonu	1,346	839	515	367	221	-39.8%
Fon Sepeti Fonu	20	14	24	49	160	224.9%
Koruma Amaçlı Fon	2,846	923	460	162	158	-2.0%
Borsa Yatırım Fonu	287	626	181	193	125	-35.0%
Katılım Fonu	1	1	5	13	95	616.4%
Yabancı MK Fonu	101	101	132	151	7	-95.7%
Özel Fon	384	465	467	690	1	-99.9%
Garantili Fon	772	77	411	22	-	-
Toplam	30,300	30,554	31,191	36,119	38,887	7.7%
Kaynak: Takasbank						

2015 yılında menkul kıymet yatırım fonlarının fon büyüklüğü %8 artarak 39 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu artışta kamu ve özel sektör borçlanma araçlarına yatırım yapan fonları kapsayan borçlanma araçları fon büyüklüğündeki artış etkili olmuştur. Tüm borçlanma aracı yatırım fonlarının portföyü geçtiğimiz yıla kıyasla %19 artarak 19 milyar TL'ye çıkmıştır. 2011'de 20 milyar TL'ye çıkan para piyasası fonlarının büyüklüğü ise kademeli olarak azalmış, 2015'te 12 milyar TL'ye kadar düşmüştür. Bu değişimde 2012 yılında yapılan düzenlemeyle ilk defa oluşturulan kısa vadeli borçlanma araçları fonlarına olan talep rol oynamıştır.

İlk defa 2007'de oluşturulan ve 2011'e kadar portföy büyüklüğü artan koruma amaçlı ve garantili fonların portföy değeri, 2011'de 3.5 milyar TL'ye kadar çıkmışken, 2012 yılından itibaren küçülmeye başlamış ve 2015 sonunda 158 milyon TL'ye inmiştir. Öte yandan sadece nitelikli yatırımcılara satılmak üzere kurulmuş olan fonları kapsayan serbest yatırım fonlarının portföyü bir yılda 1,2 milyar TL artarak 2 milyar TL'ye çıkmıştır.

2012 yılından itibaren altın fiyatlarındaki düşüş ile altın ve kıymetli maden fonlarına olan talep azalmış ve bu fonların portföy büyüklüğü 2015 sonunda 221 milyon TL'ye kadar inmiştir. 2012 yılında portföy büyüklüğü 626 milyon TL olan borsa yatırım fonları 2015 yılında %35 gerileyerek 125 milyon TL'ye düşmüştür.

Menkul kıymet yatırım fonlarının portföy dağılımına bakıldığında kamu ve özel sektör borçlanma araçlarının payının 2015 yılında 10 puan artarak %62'ye çıktığı gözlenmektedir. Özel sektör tahvillerinin payı 2011 yılında %10'dan 2015 yılında %46'ya kadar çıkmıştır. Pay senetlerinin payının ise son 4 yıldır %5 civarında seyrettiği gözlenmektedir.

MENKUL KIYMET YATIRIM FONLARININ PORTFÖY DAĞILIMI					
	2011	2012	2013	2014	2015
Pay Senedi	3.6%	4.9%	5.3%	5.1%	4.7%
Tahvil Bono	34.4%	43.3%	49.6%	52.1%	62.1%
<i>Kamu</i>	24.9%	23.5%	21.7%	11.7%	16.5%
<i>Özel</i>	9.5%	19.8%	27.9%	40.4%	45.6%
Repo	46.7%	38.3%	29.3%	19.9%	16.3%
Takasbank Para Piyasası	9.1%	7.7%	11.2%	12.1%	5.1%
Diğer	6.2%	5.9%	4.7%	10.8%	11.8%
Kaynak: Takasbank					

Emeklilik Yatırım Fonları

Emeklilik fonlarının portföyü menkul kıymet yatırım fonlarının büyüklüğünün üzerine çıkmıştır.

Bireysel emeklilik sistemi, Türkiye'de Eylül 2003'te uygulanmaya başlanmış ve yıllar itibarıyla hızla gelişmiştir. 2011 sonunda 165 olan emeklilik yatırım fonu sayısı 2015'te 249'e çıkmıştır. Aynı dönemde portföy büyüklüğü sürekli yükselerek 14 milyar TL'den 48 milyar TL'ye yükselmiştir. İlk kez 2014 yılında emeklilik fonlarının büyüklüğü menkul kıymet yatırım fonlarını geçmiş, 2015'te ise portföy değeri %27 artarken, aradaki fark açılmıştır. 2015 sonu itibarıyla toplam fon portföyü büyüklüğünün %55'i emeklilik fonlarındadır.

Emeklilik fonlarının büyümesinde 2013'te getirilen devlet teşvikinin etkisi devam etmektedir. Tasarrufların artırılması amacıyla yapılan düzenleme ile 2013 yılından itibaren bireysel emeklilik sisteminde katılımcı tarafından ödenen katkı paylarının %25'i oranında devlet katkısı da yapılmaya başlamıştır. Devlet katkısı ilgili yıldaki brüt asgari ücretin dörtte birini geçmemektedir. 2015 yılı için bu rakam yıllık 3.712 TL'dir.

Fon türlerine göre bakıldığında 14 milyar TL portföy büyüklüğüne sahip olan esnek fonlar ilk sırada yer almaktadır. Geçtiğimiz yıllarda emeklilik yatırım fonlarında en fazla paya sahip olan kamu borçlanma araçları (TL) fonları bu yıl ikinci sıraya gerilemiştir. Kamu borçlanma araçları fonlarında artış %4'te kalırken para piyasası fonları %43 büyümüştür. Yabancı Para cinsinden Kamu Borçlanma Araç fonları ise %86 artarak 3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Uluslararası fon portföyünün sektördeki payı ufak da olsa önemli bir artış sergilemiştir.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARININ BÜYÜKLÜK DAĞILIMI (MİLYON TL)

	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Esnek Fon	3,828	5,908	8,057	11,323	14,000	23.6%
Kamu Borçlanma Araçları (TL)	7,211	10,146	10,209	12,721	13,191	3.7%
Devlet Katkısı Fonu	-	-	1,259	2,407	5,038	109.3%
Para Piyasası Fonu	1,374	1,690	2,229	3,480	4,970	42.8%
Standart Fon	-	-	1,150	3,019	3,608	19.5%
Kamu Borçlanma Araçları (Yabancı Para)	634	750	865	1,567	2,918	86.2%
Pay Senedi Fonu	908	1,427	1,854	2,543	2,796	9.9%
Altın Fonu	-	-	84	301	545	81.1%
Karma Borçlanma Araçları Fonu	-	-	100	162	308	90.1%
Karma Fon	150	213	182	275	244	-11.3%
Endeks Fon	-	19	37	33	227	587.9%
Uluslararası Fon	91	68	186	21	173	723.8%
Dengeli Fon	111	121	118	123	112	-8.9%
Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu	-	1	34	57	80	40.4%
Fon Sepeti Fonu	-	-	-	-	2	-
Toplam	14,308	20,343	26,364	38,031	48,211	26.8%

Kaynak: Takasbank

2013'te devreye giren devlet katkısının değerlendirildiği devlet katkısı fonu portföy büyüklüğü 2015 sonu itibariyle 5 milyar TL olmuştur. Sisteme giriş aşamasında herhangi bir fon tercihinde bulunmayan kişilerin birikimlerinin değerlendirildiği standart fonların büyüklüğü 4 milyar TL'ye yaklaşmıştır. Bu fonun yönetimine ilişkin portföy sınırlamaları Hazine tarafından belirlenmektedir. Endeks fonları büyüklük olarak son sıralarda olmakla beraber büyüklüğü geçtiğimiz yıla oranla önemli ölçüde artırmıştır.

2015'te emeklilik yatırım fonlarında devlet katkısı 5 milyar TL'ye çıkmıştır.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARIN PORTFÖY DAĞILIMI

	2011	2012	2013	2014	2015
Pay Senedi	12.2%	16.0%	13.9%	13.5%	14.1%
Tahvil Bono	64.2%	65.7%	68.5%	67.0%	64.2%
<i>Kamu</i>	61.1%	60.0%	61.0%	56.6%	54.9%
<i>Özel</i>	3.1%	5.6%	7.5%	10.4%	9.3%
Repo	11.9%	8.1%	6.8%	6.5%	5.9%
Takasbank Para Piyasası	0.5%	0.7%	1.2%	0.9%	1.9%
Diğer	11.2%	9.0%	9.5%	12.0%	13.8%

Kaynak: Takasbank

Emeklilik yatırım fonlarının portföy dağılımına bakıldığında menkul kıymet yatırım fonlarına benzer şekilde, sabit getirili menkul kıymetlerinin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Tahvil ve bonoların toplam portföydeki payı %64 iken pay senetlerinin toplam portföydeki payı %14 olmuştur.

Emeklilik yatırım fonlarının portföylerinin %8'i repo ve para piyasasında değerlendirilmektedir. 2015'te Takasbank Para Piyasası'nın payı artmıştır.

2015 yılında bireysel emeklilik fonlarının pay senedi yatırımları 7 milyar TL'dir. 2015 sonu itibariyle Türkiye'de kurumsal yatırımcılarda bulunan pay senetlerinin değerinin 8 milyar TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu tutarın %83'ünün emeklilik yatırım fonlarında olduğu görülmektedir.